

Eén van de doelstellingen van het decreet is de opvang meer toegankelijk maken. Maar de sector trekt aan de bel: sommige nieuwe regels hebben net het omgekeerde effect. Ook onderzoeken komen tot die conclusie. Gelukkig verandert er ondertussen een en ander. Welk effect hebben de nieuwe regels? Hoe gaat de opvang daarmee om? En welke aanpassingen zijn er ondertussen? De voorbeelden kunnen inspireren om zelf zo veel mogelijk in te zetten op de sociale functie van kinderopvang.

Hoe toegankelijk is opvang voor maatschappelijk kwetsbare gezinnen?

De vijf **B**'s in beweging

Er bestaat een toets om na te gaan hoe toegankelijk een bepaalde dienstverlening is. Het zijn vijf richtvragen die allemaal een belangrijk woord met een **B** bevatten.

- **Is er opvang beschikbaar?** Over het algemeen hebben baby's en peuters het moeilijker om een plek te vinden in de opvang dan bijvoorbeeld kleuters in het kleuteronderwijs. Door het plaatstekort kunnen gezinnen niet altijd terecht bij opvang in de eigen buurt. Dat heeft grotere gevolgen voor gezinnen die minder mobiel zijn.
- **Is de opvang bruikbaar?** Als er wél opvang in de buurt is, maar de openingsuren komen niet overeen met jouw werkschema, dan heb je er niets aan. Mensen in precaire omstandigheden werken vaker in shifts of op onvoorspelbare tijdstippen. Voor hen zijn er meer plaatsen in de flexibele opvang nodig.
- **Is de opvang bereikbaar?** Een te grote afstand van thuis tot de opvang kan een drempel zijn, maar er zijn ook andere belemmeringen. Kennen ouders het systeem van groeps- en gezinopvang? Weten ze wat ze moeten doen om zich in te schrijven? Te weinig informatie, te weinig zichtbare organisaties, een ingewikkelde inschrijvingsprocedure, wachtlijsten, online systemen, taalbarrières, enzovoort maken het vaak extra moeilijk.
- **Is de opvang betaalbaar?** Bedoeling is dat er zo veel mogelijk inkomensgerelateerde plaatsen zijn, zodat ouders kunnen betalen volgens hun eigen financiële situatie. Idealiter is alle opvang inkomensgerelateerd. Wanneer in de buurt geen inkomensgerelateerde plaatsen meer vrij zijn, zijn vooral kansarme ouders de dupe.
- **Is de opvang begrijpbaar?** Weten ouders waarvoor ze bij kinderopvang terecht kunnen? Begrijpen ze waarom kinderopvang belangrijk is? Als gezinnen zich in de opvang thuis voelen – omdat er iemand is die hun taal spreekt en merken dat ook gezinnen met een andere achtergrond welkom zijn – ervaren ze vaak sneller dat de opvang hun kind en henzelf deugd kan doen.

Geslaagd voor de test?

De vijf B's zijn een interessante bril om te kijken naar toegankelijkheid. Ze helpen na te denken over het effect van de nieuwe maatregelen in je eigen organisatie. Hoeveel drempels zijn er in mijn kinderopvang? Hoe strikt of flexibel pas ik de nieuwe maatregelen toe? En wat is daarvan het effect op maatschappelijk kwetsbare gezinnen? Ook al staan er niet altijd middelen tegenover, je kunt wel proberen om je aanpak zo sociaal mogelijk te maken.

Studente Neelke Ferket deed de test voor de stedelijke opvangorganisaties van Gent (zie kader). Welke drempels zijn er voor gezinnen in kwetsbare situaties? Hoe probeert Stad Gent negatieve gevolgen te ondervangen? De verantwoordelijken vertellen over de moeilijkheden en hoe ze daarmee omgaan. Gelukkig zijn er ook veranderingen in de goede richting.

Bereikbaarheid? Begrijpbaarheid? Online moeilijkheden

Om de ouderbijdrage te bepalen, leggen ouders een attest voor dat ze via Kind en Gezin van het internet moeten plukken. Coördinatoren in Gent ondervinden veel moeilijkheden met dit systeem.

'De website van Kind en Gezin is enkel in het Nederlands of Frans: ouders die deze talen niet kennen, kunnen niet hun eigen registratie doen.'

'Je hebt een eigen e-mailadres en een elektronische identiteitskaart plus kaartlezer nodig. Niet iedereen heeft dat zomaar. Mensen met tijdelijke verblijfspapieren al helemaal niet.'

'Je moet heel wat stappen volgen en de online registratie werkt niet op alle computers.'

Dit is intussen deels bijgestuurd. Sinds een paar maanden kan de opvang zelf een attest opvragen bij Kind en Gezin, mocht dat nodig zijn. Veel opvangorganisaties helpen ouders in deze online procedure. Bovendien is het mogelijk om een specifieke situatie aan

te vinken (bijvoorbeeld werkloosheid, leefloon, invaliditeitsuitkering) waarbij ouders automatisch een verminderd tarief krijgen zonder eerst allerlei documenten voor te leggen. Meer info hierover vind je op www.kindengezin.be/kinderopvang/sector-babys-en-peuters/subsidies-en-financieel/subsidie_nstarief

Bruikbaarheid? Weinig flexibel

De ouders maken op voorhand een opvangplan op. Hoeveel dagen per maand gaat het kind naar de opvang? Op welke dagen? Wanneer neemt het gezin vakantie? Enzovoort. Bij Stad Gent moet het gezin elke aanpassing aan dat plan minstens 30 dagen op voorhand doorgeven.

'Als je elke dag werkt van negen tot vijf, is dat geen probleem, maar voor veel ouders is dat in realiteit niet meer zo. Ze hebben een minder vast ritme, hun werkgever vraagt flexibiliteit. Mensen die door de economische crisis getroffen zijn hebben interimwerk, enzovoort. Een maand op voorhand inschatten dat het kind een dag of twee minder naar de opvang gaat, is voor de meeste ouders niet realistisch.'

Ook voor ouders in maatschappelijk kwetsbare situaties is het moeilijk om op voorhand de opvangdagen te plannen: zij staan vaak voor onverwachte situaties. Stad Gent probeert dit probleem voor alle ouders te ondervangen door een proefperiode van drie maanden. Als het nodig is, kan de verantwoordelijke die proefperiode verlengen, het opvangplan wijzigen of zelfs een flexibel plan opstellen. Ouders leggen dan bijvoorbeeld vier halve dagen per week vast, zonder op voorhand te beslissen wanneer ze die vier halve dagen opnemen. En wie z'n werkuren pas een week op voorhand kent, kan dit ook nog op die korte tijd doorgeven. Overigens proberen veel organisaties flexibel om te gaan met de opvangplannen, zie ook de voorbeelden van Elmer en het Mezenestjies in KIDDO 3 2013.

Bruikbaarheid? Windpokken een ramp

In inkomensgerelateerde opvang betalen ouders de dagen die ze besteld hebben. Elk gezin krijgt een aantal 'gerechtvaardigde afwezigheidsdagen' waarop het kind afwezig kan zijn zonder betalen. Stad Gent koos voor het verplichte minimum aantal dagen (18 voor voltijdse opvang). Als ouders hun verlof 30 dagen op voorhand aanvragen, gaan deze niet af van het korfje gerechtvaardigde

afwezigheidsdagen. Als ze het goed plannen, kunnen leerkrachten bijvoorbeeld hun kind alle schoolvakanties thuishouden. Als ze het op voorhand aanvragen, kunnen ook andere ouders onbeperkt vakantie nemen. In andere opvang is dat vaak niet het geval.

Zoals veel opvangorganisaties besliste Stad Gent dat ziekte-dagen – behalve bij hospitalisatie of chronische aandoeningen – wél afgaan van het aantal gerechtvaardigde afwezigheidsdagen. Ook wanneer bijvoorbeeld grootouders onverwacht inspringen, wordt die dag afgetrokken. Als de korf met GAF-dagen op is, betalen ouders de dagprijs voor elke keer dat hun kind niet komt. Omdat mensen in precare situaties vaker met onverwachte omstandigheden te maken hebben, dragen zij hiervan de grootste gevolgen.

'Niet alle ouders kunnen bij onverwachte omstandigheden voor 9 uur 's morgens de opvang afbellen. Als ze niet afbellen, betalen ze weliswaar niet het maximumtarief zoals het decreet toestaat, maar het inkomensgerelateerde tarief. Als ze wél afbellen, gaat die dag af van het aantal gerechtvaardigde afwezigheidsdagen. Het is niet evident dat ziekte-dagen daar ook onder vallen. Een kind met windpokken is meteen tien dagen kwijt!'

Gezinnen die een kind hebben met specifieke zorgbehoefte, krijgen meer flexibiliteit. De dagvergoeding voor inclusieve kinderopvang die de opvang ontvangt om extra kosten te dekken op vlak van infrastructuur, personeelsinzet en dergelijke, gebruikt Stad Gent onder meer om flexibel om te gaan met aan- en afwezigheden van kinderen met een zorgbehoefte.

Bruikbaarheid? Minimaal een halve dag

Nu het zogenaamde derde dagdeel is weggefallen, kunnen kinderen in principe enkel nog een halve of een hele dag naar de opvang gaan. Het is niet de bedoeling dat dit effect heeft op bijvoorbeeld het wennen van nieuwe kinderen: de opvang organiseert dit met de ouders zonder aanwezigheden te registreren. Maar er zijn wel andere effecten.

'De lessen in Huis van het Nederlands duren drie uur. Ouders brachten hun kind voor die tijd naar de opvang. Meteen een halve dag is voor hen duurder en sluit niet aan bij hun behoefte.'

'De wenperiode waarbij kind en ouder samen komen, kost natuurlijk niets. Voor kinderen die het nadien nog steeds moeilijk hebben, gebruikten we vroeger de korte dagen van drie uur. Zo werd het kind geleidelijk aan vertrouwd met de opvang. Nu moeten kinderen die het na het wennen nog steeds moeilijk hebben, meteen langere halve dagen blijven.'

Betaalbaarheid? Het minimumtarief

Het nieuwe standaard minimumtarief voor kinderopvang is 5 euro per dag. Voordien was dit 1,56 euro. Gezinnen die voor de laagste dagprijs in aanmerking kwamen, zijn gezinnen in armoede. Voor hen is dit een enorme verhoging: alsof een brood plots drie keer zo duur zou worden. Daarom zijn er sociale correcties voorzien. Zo is er een tussentarief van 3 euro per dag. Als het nodig is, kan het OCMW zelfs beslissen om het absolute minimumtarief van 1,56 euro toe te kennen. ➤

Betaalbaarheid? Bereikbaarheid? Sociale correcties, maar ook drempels

Ook onder andere omstandigheden zijn er sociale correcties. Ouders die een leefloon of een werkloosheidsuitkering ontvangen en ouders van een pleegkind hebben recht op een 'forfaitair bepaald individueel verminderd tarief' dat online berekend wordt. Als het voor het gezin onmogelijk is om dit te betalen, dan kan het OCMW hierin tussenkomen.

'Gezinnen die nog nooit met het OCMW in aanraking kwamen, ervaren dat psychologisch als iets voor mensen in "echte" armoede, niet om gewoon een lager tarief aan te vragen. "We laten het dan maar zo", hoor ik sommige ouders zeggen, terwijl ze op die vermindering wel recht hebben en ze vaak ook nodig is in de gezinssituatie.'

'Toen een man getrouwd met een buitenlandse vrouw eindelijk gehoor kreeg bij Kind en Gezin, werd hij doorverwezen naar het OCMW. Daar zeggen ze dat dit niet de juiste instantie is. Waar dan wel?'

Onderzoek van VVSG (zie kader) toont dat OCMW's dit wel degelijk als hun opdracht beschouwen, maar dat er gebrek was aan tijdige, correcte en concrete informatie. De dienst Kinderopvang van de Stad Gent probeert de drempel naar het OCMW te verlagen, coördinatoren werken hiervoor nauw samen met het OCMW.

Te weinig tijd voor kerntaken

Gezinnen ondersteunen bij het online registreren, wijzigingen van het opvangplan bijhouden, zorgen voor een attest voor voedselveiligheid, de risicoanalyse doorvoeren, ... De Gentse verantwoordelijken vertellen hoe ze steeds meer tijd spenderen aan ondersteunende administratieve taken.

'Daardoor gaat steeds minder tijd naar onze kerntaak. Namelijk de kinderbegeleiders ondersteunen om pedagogische kwaliteit te leveren, de ontwikkeling van kinderen te volgen en met de ouders te werken.'

Hoe groot is de manoeuvreerruimte?

Hoewel toegankelijkheid één van de hoofdprincipes is van het decreet, komt ze wel sterk onder druk te staan. Door de nieuwe regels wordt kinderopvang voor de meest kwetsbare gezinnen in praktijk minder beschikbaar, bruikbaar, bereikbaar, betaalbaar en begrijpbaar. Gelukkig blijven verantwoordelijken bij Stad Gent maar ook

in veel andere opvangorganisaties niet bij de pakken zitten (zie ook KIDDO 3 2015). Waar mogelijk proberen ze uitsluitingsmechanismen te neutraliseren. (Onderzoek van Hoogewys en collega's bevestigt dit, info zie kader.) Bijvoorbeeld door gezinnen te ondersteunen bij het online registreren en flexibel om te gaan met opvangplannen en gerechtvaardigde afwezigheidsdagen. Het probleem is dat dit grotendeels blijft afhangen van goodwill en financiële mogelijkheden van de opvang. Niet elke organisator kan het zich permitteren om zelf gerechtvaardigde afwezigheidsdagen bij te passen of subsidies mis te lopen omdat bijvoorbeeld de bezettingsgraad niet gehaald wordt.

Het beleid is zich hiervan bewust en probeert waar mogelijk maatregelen te versoepelen zodat er voor gezinnen weer meer flexibiliteit komt. De meest recente aanpassingen staan in een brochure op de website van Kind & Gezin: www.kindengezin.be/kinderopvang/sector-babys-en-peuters/subsidies-en-financieel/subsidie-inkomenstarief/#Wijzigingen-1-mei-2015 Toch blijft het belangrijk (en niet altijd even vanzelfsprekend) om de effecten van de nieuwe regelgeving op de toegankelijkheid van kinderopvang te blijven opvolgen ◀

Twoe onderzoeken en heel veel B's

- Neelke Ferket (2015): *Een vertaalslag van het nieuwe kaderdecreet en de uitvoeringsbesluiten van kinderopvang: over processen van in- en uitsluiting*, beschikbaar via www.vbjk.be/nl/node/5127. Met deze masterproef haalde Neelke, onder begeleiding van professor Michel Vandenbroeck, haar diploma in de pedagogische wetenschappen, optie orthopedagogiek aan de Universiteit Gent.
- Laure De Munter (2015): *Eén jaar individueel verminderd tarief kinderopvang*. Dit onderzoek gebeurde tijdens een stage bij VVSG, de Vlaamse Vereniging voor Steden en Gemeenten, onder begeleiding van Sofie Delcourt.
- Annemarie Hoogewys, Evelyne Eneman en Tim Vanhove (2015): *Opgevangen? Werken aan toegankelijkheid voor maatschappelijk kwetsbare gezinnen in de kinderopvang in een nieuwe decretale context*. PWO Arteveldehogeschool Gent.
- De vijf B's zijn een gekend analysekader in het sociaal werk, voor het eerst geïntroduceerd door professor Maria Bouverne-De Bie. Ondertussen is deze "toegankelijkheidsscan" uitgebreid tot zeven B's: een goede dienstverlening is bekend, bereikbaar, betrouwbaar, beschikbaar, betaalbaar, begrijpbaar en bruikbaar.